

РОЗВИТОК ГУМАНІСТИЧНОЇ ЦЕНТРАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Доц., канд. пед. наук І.П. Ренко, О.В. Ільченко

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м.Харків, Україна

Анотація: дана стаття присвячується розвитку гуманістичної центрації у майбутніх педагогів. У статті розкриваються психолого-педагогічні умови розвитку гуманістичних компетенцій у закладі вищої освіти у студентів - майбутніх педагогів.

Аннотация: данная статья посвящается развитию гуманистической центрации у будущих педагогов. В статье раскрываются психолого-педагогические условия развития гуманистических компетенций в высшем учебном заведении у студентов – будущих педагогов.

Summary: This article is devoted to the development of humanistic centering among future educators. The article reveals the psychological and pedagogical conditions for the development of humanistic competencies in higher educational setting for future educators.

Ключові слова: центрація, гуманістична освіта, педагогіка, професійний розвиток.

Ключевые слова: центрация, гуманистическое образование, педагогика, профессиональное развитие.

Keywords: centering, humanistic education, pedagogy, professional growth.

Найважливішим завданням, що стоїть перед сучасною освітою, є перехід на новий, відповідний часу гуманістичний світогляд, в основі якого – визнання унікальності кожної особистості, ставлення до людини як найвищої цінності.

Гуманістична освіта стає актуальною саме тому, що вона відстоює пріоритет поваги до особистості вихованця, встановлення гуманних, довірливих відносин між нею і педагогом. У зв'язку з цим, здійснюється зміна моделі взаємодії педагога і вихованця – з навчально-дисциплінарної на особистісно-орієнтовану, яка стверджує цінність особистості дитини і відкидає авторитарно-імперативний підхід до неї. Теоретичні аспекти гуманізації системи виховних впливів в процесі становлення людини містяться у дослідженнях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі та ін.

Гуманізація це олюднення виховних відносин, визнання цінності дитини як особистості, її прав на свободу, щастя, соціальний захист як людини, на розвиток її здібностей, індивідуальності.

Ядром гуманної педагогіки є гуманістична центрація. Ш. Амонашвілі розкриває суть гуманної педагогіки. Вона містить такі особливості освітнього процесу (9): 1) існує внутрішня наступність творчої діяльності природи і людини – вихователя, природа закладає в дитині можливості безмежного розвитку; 2) цілісність освітнього процесу, що розуміється

як цілісність життя дитини, яке спрямоване в майбутнє; 3) урок розглядається як акумулятор, як провідна форма життя дітей, а не тільки їх вчення; 4) співробітницької взаємовідносини вчителя з дітьми стають її природною якістю; 5) розвиток у дітей здатності до оціночної діяльності при одночасному скасуванні шкільних оцінок, що є запорукою успіхів дітей у навчанні; 6) особлива гуманна місія вчителя полягає в «олюдненні середовища» навколо кожної дитини, гуманізації соціуму і самого педагогічного процесу вчителем [1].

З проблемою гуманізації шкільної освіти тісно пов'язана проблема гуманізації навчання дітей, що передбачає радикальні зміни у змісті навчання і методичної частини в сторону гуманістичного підходу. У зв'язку з цим, неминуче постає питання про професійну підготовку майбутніх учителів у світлі названого процесу.

Процес підготовки вчителя в цьому сенсі є спеціально організована діяльність, що сприяє формуванню системи відносин до вчительської праці. Майбутньому педагогу необхідно оволодіти засобами гуманізації навчально-виховного процесу, до яких можна віднести наступні: реалізацію принципу гуманізації як загальнопедагогічного принципу; гуманітаризація змісту освіти як олюднення змісту навчання і засобів викладання та навчання; демократизацію стилю педагогічного спілкування; оволодіння технологією педагогічної взаємодії на основі психологічних принципів гуманізації, діалогізації, персоналізації, проблематизації, індивідуалізації; створення гуманної атмосфери на навчальному занятті; підвищення гуманістичної педагогічної культури викладання; культивування в собі якостей особистості людини – гуманіста.

Професійний розвиток педагога являє собою активне якісне перетворення вчителем свого внутрішнього світу в умовах переосмислення та істотної зміни змісту і технологій професійного розвитку. Оскільки професійні цінності складають ядро педагогічної культури, визначають свідомість, світогляд і поведінку особистості, то в процесі формування педагога-професіонала слід приділяти цій проблемі першочергову увагу. Цінності вчителя – це внутрішній, емоційно засвоєний регулятор діяльності педагога, що визначає його ставлення до навколишнього світу, до себе та моделює зміст і характер професійної діяльності. Ціннісною домінантою особистості і діяльності сучасного вчителя є загальнолюдські цінності, до яких належать любов, свобода, совість, віра, відповідальність. Ці цінності обумовлюють ставлення до іншої людини в гуманістичному розумінні. Таким чином, в сучасних умовах одним із стратегічних напрямків формування вчителя як професіонала виступає спонукання студентів до цілеспрямованого входження в систему цінностей як універсальних професійних і соціокультурних орієнтацій.

Центральним положенням гуманно-особистісного підходу є новий погляд на особистість студента і викладача. Він включає наступні основні позиції: особистість студента є унікальне явище, тому вона гідна поваги; особистість, її професійний розвиток є метою педагогічної системи

у вищому освітньому закладі; студент є не об'єктом, а суб'єктом психолого-педагогічної підготовки.

Досить ефективним способом розвитку гуманістичної центрації студентів можна вважати зміст освіти, що виступає як соціально і особистісно-детерміноване фіксоване уявлення про соціальний досвід та підлягає засвоєнню молодим поколінням.

Зміст освіти студента складається з чотирьох основних структурних елементів: досвіду пізнавальної діяльності, фіксованого у формі її результатів знань; досвіду репродуктивної діяльності, фіксованого у формі способів її здійснення (умінь і навичок); досвіду творчої діяльності, фіксованого у формі проблемних ситуацій, пізнавальних завдань; досвіду здійснення емоційно-ціннісних відносин.

Відбираючи зміст відповідно до принципу інтердисциплінарної інтеграції, ми можемо впливати на всю структуру через елементи. Пропонуючи студентам проблемну ситуацію для обговорення, ми, тим самим, дозволяємо їм набувати досвіду творчої діяльності, який пов'язаний з досвідом пізнавальної діяльності та особистісним досвідом як компонентом змісту освіти. Відбір змісту освіти відповідно до поставлених завдань розвитку гуманістичної центрації є сучасним способом її вирішення.

Ще один шлях гуманізації освіти – конструювання сукупності навчальних ситуацій, що називається освітнім середовищем. Освітнє середовище може бути педагогічною умовою, яка сприяє розвитку гуманістичної центрації. Середовище здатне розвивати індивідуальність і формувати через певний спосіб життя і соціальний тип, що визначає її роль у життєдіяльності людини, дозволяє розглядати її як потенційний засіб управління становленням людської особистості.

Специфіку і задачі розвитку гуманістичної центрації відповідає використання методів, які визначаються в психолого-педагогічній літературі як активні, інтерактивні та ігрові методи навчання. Ці методи надають студентам велику свободу вибору способів виконання діяльності, тобто дозволяють здійснювати вільний пошук ефективного, відповідального підходу до вирішення педагогічних завдань. Через активні методи навчання у майбутніх вчителів формують тенденцію до емпатії, рефлексії, комунікативної компетентності, що лежить в основі гуманістичної центрації.

Умовою розвитку гуманістичної центрації студентів – майбутніх вчителів є реалізація суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії між викладачем і студентами, та студентами один з одним в освітньо-виховній діяльності в освітньому закладі.

Суб'єкт-суб'єктні відносини припускають, що педагог налаштований на сприйняття, розуміння переживань, цілей, інтересів, поглядів, відносин дитини. Педагог визнає активний початок в дитині, визнає, що у дитини може бути відмінний від нього досвід і не нав'язує свій.

В рамках педагогічного процесу педагог повинен ставитися до учня як до суб'єкта не тільки навчальної діяльності, а й вибору життєвого шляху, тому що саме розуміння права вимагає поваги унікальності, самоцінності людської особистості.

Педагог орієнтований на «правильну» педагогічну поведінку відповідно до загальних стандартів і уявлення щодо педагога. Організувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію здатний педагог, який постійно проектує власну психолого-педагогічну і спеціальну підготовку, вибудовує траєкторію професійного зростання. Педагог, який усвідомлює власну індивідуальність, яка формує індивідуальний стиль педагогічної діяльності, є суб'єктом професійного розвитку. Вирішальну роль в цьому може зіграти власний досвід, що складається в процесі особистісно-орієнтованої педагогічної підготовки майбутнього вчителя.

Таким чином, в рамках педагогічного процесу педагог повинен ставитися до учня як до суб'єкта не тільки навчальної діяльності, а й свого особистого досвіду і вибору життєвого шляху, тому що саме розуміння права вимагає поваги унікальності, самоцінності людської особистості, тобто визнання в кожному унікальної цінності. Цьому повинна сприяти гуманізація навчання.

Щоб стати умовою гуманізації світу та інших людей, необхідно навчитися безоціночно приймати, вислуховувати і конгруентно виражати своє справжнє «Я». Все це сприяє розбудові суб'єкт-суб'єктних відносин як між учителем і учнем, так і між учнями один з одним.

Такі відносини характеризується відсутністю психологічних бар'єрів і підвищеною комунікативною активністю особистості. У цьому стані в учнів спостерігається більш високий рівень протікання психічних процесів, підвищене сприйняття, розуміння і запам'ятовування. Основними засобами створення сприятливого психологічного клімату на уроці є: довірливо-шанобливі стосунки між педагогом і учнями, його високий авторитет, навіювання, тактичне виправлення помилок учнів, оцінка вчителем не тільки форми, а й змісту відповідей учнів, надання учню ініціативи і можливості самовираження, облік комунікативних потреб учнів.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія не може бути монологічною, тому діалог виступає одиницею звітності рівних позицій взаємодії між учителем і учнем. Здатність до здійснення спілкування на рівні міжособистісного діалогу – найважливіша умова гуманістичного, особистісно-орієнтованого виховання і навчання.

У свою чергу, в якості психологічних і соціально-психологічних характеристик особистості, які виступають умовою готовності до діалогу, як правило, можна назвати здатність до рівноправної, шанобливої взаємодії, до взаєморозуміння.

Основа особистісного контакту – це процес співпереживання, емоційно-інтуїтивне прийняття і розуміння співрозмовниками внутрішнього світу один одного. Особлива роль емоційних зв'язків

у становленні особистості, побудові міжособистісних відносин підкреслюється в роботах різних напрямів. Сенс співпереживання в діалозі не в «оволодінні», а в формуванні особливого роду міжособистісного контакту і створення необхідних умов для самореалізації співрозмовників, умов, які і роблять людське спілкування – людськими.

Гуманістична ціннісна диспозиція формується на основі ряду морально-психологічних якостей особистості, таких як щирість, такт, товариськість. Постійно застосовуючи в навчально-виховному процесі комунікативні знання, вміння і навички, вчитель накопичує комунікативний досвід. Тому необхідно у студентів – майбутніх педагогів створювати широке уявлення про майбутню комунікативну діяльність. Важливим компонентом досвіду є комунікативні звички вчителя, які представляють собою специфічні дії, що стали потребою. Звички спонукають вчителя діяти певним чином, що викликається почуттям відповідальності та приносить задоволення від результатів комунікативної діяльності.

У процесі розвитку педагогічної комунікації у студентів – майбутніх педагогів виявляються, формуються, удосконалюються комунікативні здібності, складається комунікативний характер [5]. Перехід до особистісно-орієнтованого навчання має на увазі вибудовування суб'єкт-суб'єктних відносин між педагогом і учнями. Це вибудовування може виявитися малоефективним, якщо педагог буде зосереджений на користь оточення дитини або тільки на педагогічних технологіях, а не на самому учня і його інтересах.

Висновки:

1. Педагог, що володіє гуманістичною централією, здатний до ефективної взаємодії з учнями, тому що саме взаємодія між педагогом і вихованцями є змістом педагогічного процесу.

2. Досягнення достатнього рівня сформованості гуманістичної централії майбутньому вчителю необхідні такі якості як: емпатія, комунікативна компетентність, педагогічний такт.

Посилання

1. Амонашвили Ш. А. Школа жизни. Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2000.

2. Братченко С.Л. Диагностика личностно-развивающего потенциала. Псков, 1997.

3. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Харків: Вид-во НФаУ, 2009.

4. Краевский В.В., Хуторской А.В. Основы обучения. Дидактика и методика: Учеб. пособ. Москва: Изд. центр «Академия», 2007. 352 с.

5. Солопова Р.И. Педагогика. Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов. Нижневартовск: Изд-во Нижневартовского пед. ин-та, 1995.